

Kígyólány, sütőharang

Az Isten méhecskéje

Szerb monda

Amikor az Úristen megalkotta a Földet és az eget, akkor a Földet az égnél nagyobbra alkotta, és az ég sehogy se tudta befedni a Földet, mert a Föld olyan egyenletes volt, mint egy tepsi. Elkezdett gondolkodni az Úristen, hogy mit tegyen, ezért magához hívatta az angyalokat tanácskozni, de azok nem tudtak neki jó tanáccsal szolgálni.

A Szent Arkangyal erre azt javasolta, hogy hívják meg Lucifert, nem tudna-e nekik „valamilyen gyógyírral szolgálni”.

Az Isten erre néhány angyalát Luciferhez menesztette – vezetőjüknek megtette a Szent Arkangyalt –, hogy hívják meg a tanácskozássra.

Lucifer hamarjában odakiáltott ördög-legényeinek, hogy nyergeljék fel a lovát, és elindultak az égbe. Az angyalok gyalog mentek, míg Lucifer a nyúlón lovagolt. A nyúl pedig olyan, hogy nem akar az úton egyenesen szaladni, hanem cikcakkban mindig átfut az úton – egyszer ide, egyszer oda rohángálva –, így aztán Lucifer végül is kénytelen volt rajta görnyedten lovagolni, nehogy leessen róla. Az angyalok, látva a történetet, nevetésbe törtek ki, mire Lucifer visszafordította a „lovát” és sértődötten visszatért a pokolba.

Erre a szent angyalok szépen viszsza mentek Istenhez, és jelentették a történetet.

Istennek nem volt mit tennie, magához hívatta a méhet, és megparan-

csoalta neki, hogy menjen el Luciferhez, ott bújjon el, és hallgassa ki a beszédét.

A méh megrezegtette szárnyait, és gyorsan elröpült, majd elbújt a pokol ajtaja mellett lévő lyukacskába.

Amikor Lucifer hazatért, kiszaladt elébe ördög-legényei, kifogták a lovát, majd betért a házba, leült, és elmesélte az ördögöknek, hogyan csúfolták ki az angyalok, s ezért inkább visszatért.

Mint mondta:

– Megbánják még ezt, mivel nem tudják majd, hogyan kell a Földet kisebbre csinálni. Hogyan kell azt abronccsal körültekerni. Hogyan kell egy kemény vasszöggel az abroncsot meghúzni úgy, hogy összeszűküljön a Föld, és áthatolhassanak rajta a hegyek és a völgyek, és akkor az ég könnyen befedheti a Földet.

Hallva ezeket a méhecske, meglebegtette szárnyait, és igyekezett az égre feljutni. Azonban észrevette ezt Lucifer, és felkiáltott:

– Szemetek szemetje! A háza legyen mindig koszos, azért, mert elbújt és kihallgatott minket, és majd mindent elárul Istennek!

Lucifer felugrott és a méhecske után kapott, hogy rögtön megfojtsa. Ám ekkor már a méhecske a mennyország kapujához ért. Lucifernek sikerült a méh testét szétszakítania, úgyhogy potrohája csak egy hajszálon függött, másik végén meg a feje maradt. Nos, ezek után aztán a méh úgy

maradt világnak csúfjára, se élő, se halott nem volt többé!

A méhecske zokogva, könnyeivel küszködve elpanaszolta bánatát, hogy mi módon tette őt Lucifer csúffá. Isten vigasztalni próbálta, mondván neki, ezentúl minden méh olyan lesz, mint amilyen ő.

A méhecske elpanaszolta még, hogy Lucifer szemétnak nevezte, és hogy háza mindig szemetes legyen, és hogy ő ezt nagyon nehezményezi. Ekkor Isten elrendelte, hogy a méh

házában lévő szemét mind mézzé alakuljon át, és azt az emberek édesésként egyék.

Amikor aztán a méhecske elmondta Istennek, hogy mit is mondott Lucifer, ő azonmód úgy is cselekedett: egy nagy láncsal összeszűkítette a Földet, erre az fönt is lent is, keskenyebb lett, hegyek és völgyek keletkeztek rajta, és az ég szépen befedte a Földet, mint ahogy a sütőharang befedi a kenyeret.

Az Isten, a méhecske és a sün

Szerb monda

Amikor Isten meg akarta teremteni a Földet, megbeszélés végett magához kérette az összes állatot. Az összes állat eljött, kivéve a sünt. *(Ott a nép úgy véli, hogy a sündisznó a legidősebb és a legokosabb állat.)*

Legutoljára, egy nyúlön lovagolva, a sün is megjelent. Azonban, amikor lováról, amely nem volt más, mint egy nyúl, le kívánt szállni, pukizott egy nagyot. Szégyenében egy tüskés bokor alatt húzta meg magát.

Az Isten erre elküldte hozzá a méhecskét, hogy hallgassa ki, mit mond majd.

A méh odalopózkodott hozzá, s ezeket hallotta a sün szájából:

– Miért hív engem magához Isten? Nem tudja tán, hogyan kell a Földet megteremteni? Azt sem tudja tán, hogy fognia kéne egy abroncsot, amellyel körbefogja a Földet, majd az abroncsot jól meg kell húznia, akkor majd a hegyek az ég felé töremkednek, a síkságok meg leereszkednek, s akkor a víz is folyni tud rajta.

Hallva ezeket a méhecske, megrezgettette szárnyait, majd visszarepült Istenhez, és szépen sorjában mindent elmondott, hogy mit is mondott a sün.

A Harsány-hegy kígyólánya

Magyarországi, baranyai szerb monda

Azokban a régi időkben, ki tudná megmondani, mikor, a Harsányi-hegy melletti egyik faluban élt egy ember a feleségével, s házuk és kevés földjük volt csupán, meg egy nő-sülésre érett legényfiuk. Eléggé jól éltek, kevesen voltak a családban, és

szót értettek egymással, úgyhogy az egész falunak a dicséretére váltak.

Főleg földműveléssel foglalkoztak, de szabad idejükben vadásztak, ugyanis a Harsányi-hegy északi, erdővel borított oldala gazdag vadászsákmányt kínált. Legényfiuk pedig külö-

nösen jó vadásznak bizonyult. Amikor csak tehetette, mindig vadászni ment, és csak ritkán tért haza üres kézzel.

Egyik nap, épp aratás idején, útra készülődött a legény, vállára vetett puskával ismét vadászni indult. Szülei másnap aratni készültek.

Felment a Harsányi-hegyen lévő erdőbe, és a már jól ismert bozótosokat és tisztásokat kívánta becserkészni. Már egy egész napja úton volt, s ide-oda járva nem vette észre az idő múlását, amikor bealkonyodott. Ez a nap biz nem bizonyult szerencsésnek. Bolyongva az erdőben már-már felért a hegy csúcsára. Eszébe jutott, hogy jó lenne hazaindulni, amikor egyszer csak egy öreg kúthoz ért, egy gödör-féléhez. Fentről nem lehetett észrevenni, hogy mi az, mert már benőtték az ágak, a gaz és a moha. No, ahogy lépett egyet, az ott lévő ágak és a fű beszakadt alatta, és a fiú feneketlen mélységbe zuhant. Ám szerencséjére esés közben nagyobb baj nem érte. Ahogy magához tért, elkezdett gondolkodni, hogyan kerülhetne ki a szorult helyzetből. S ekkor, ott a mélyben, egy mennydörgő, szörnyű hang szakította félbe töprengését. A legény megijedt, és alig mert lélegzetet venni, nehogy meghallják, s kitudódjon ottléte. Ez a hang pedig nem másé volt, mint a kígyókirályé.

A kígyókirály ekkor név szerint magához hívta az összes kígyót, amelyek engedelmessé akaratának, szépen köré gyűltek, s várták parancsát, amely másnapi, soron lévő tenivalójukat határozta meg.

Nos, a legény nagy félelmében kénytelen volt végighallgatni a kígyókirály szörnyű beszédét és a kígyóknak kiosztott parancsait. Különösen az utolsó parancsot véste jól eszébe, ugyanis miután már minden kígyónak kiadta a parancsot, csak egy kí-

gyó maradt vissza, annak meg ezeket mondta:

– Te pedig, Mila, holnap elmész arra a mezőre – pontosan megmondta, hogy melyikre –, s oda majd eljön egy férfi a feleségével és a fiával aratni. Amikor learatnak, a kévétet összekötözik és keresztbe hordják, majd hazaindulnak... Ám ahogy szekéren hazafelé tartanak, már-már megfeledkezve az út mentén maradt kévéről, egy jókora utat is megtéve visszatekintenek a mezőre. Ekkor az apa észreveszi a kévét, és azt mondja a feleségének: „Látod-e, asszony, egy kéve ott maradt, elmegyek, és a helyére teszem a többi közé a keresztbe.” Már indulna is, ám a fia ezt mondja majd az apjának: „Apám, elmegyek én érte.” Odaérve a legény a kévéhez, fel akarja emelni, ekkor te, Mila, már ott leszel a kéve alatt, s ebben a pillanatban beleharapsz a bal kezébe, ám vigyázz, hogy a marásod halálos legyen!

Amikor a legény körül már minden elcsendesedett, felocsúdva félelméből elgondolkozott, hogyan is tudna a kútból kijutni, ám nem volt ott senki, akit segítségül hívhatna, s ezért magára maradván lassan mászni kezdett felfelé. Mászás közben kőről kőre kapaszkodott, minden fűszálat megfogott, ami csak a keze ügyébe került, és végül valahogy sikerült kijutnia onnan.

Öreg este volt már, amire hazatért. A szüleinek semmiről sem szólt, a történetekről egy szót sem mondott. Nem is vacsorázott, hanem mindjárt nyugovóra tért. Másnap a család felkelt, s ekkor az apa feleségéhez és fiához ekképpen szólt:

– Elmegyünk a Harsányi-hegyre, és learatjuk a búzamezőt.

A fiú erre nem válaszolt semmit, míg az asszony ezt mondta:

– Nosza, máris induljunk!

Fogták a sarlókat és a búzából font kéveköti köteleket, és a mezőre mentek. Learatták a búzát, kévékbe rakták, összekötötték és kereszttekbe rakták az összes kévét, majd hazafelé indultak. Már egy jó darab utat megtettek, amikor az apa hátrafordulva észrevette az út szélén ott maradt kévét.

– Nézd csak, asszony – mondja –, ott maradt egy kéve. Elmegyek érte, és a többi közé rakom.

– Ne menj, apám, majd elmegyek én! – mondta a fia.

Visszament a kévéhez, megfordította, és alatta ott volt a kígyó.

– No nézd csak, Mila, hát te mit keresel itt? – szolt a legény.

Ahogy ezt kimondta, a kígyóból egy gyönyörű lány termett.

– Ejnye – mondja –, ha már tudod a nevemet, akkor magaddal kell hogy vigyél, és feleségül kell vened!

A legény kézenfogva a lányt elvezette apjához és anyjához, akik egy pillanatra kicsit megijedtek és elcsodálózkodtak azon, hogyan került a lány a kéve alá, a tetejébe meg még gyönyörű is! A legény ott helyben a történetekről nem szolt egy árva kukkot sem.

Hazatérve szép sorjában elmondta a vadászat közben vele megesett történetet.

– Ha már így van – mondta az apa –, Isten áldása kíséren titeket az utatokon!

– Áldjon meg benneteket az Isten! – adta rájuk áldását az anya is.

Így hát összeházasodtak.

Nagyon szépen éltek egymással, hogy annál szebbet és jobbat még csak el sem lehet képzelni.

Történt egyszer, hogy a fiatal férj elkezdett kérdezősködni:

– Mondd csak, Mila, hogy lettél kígyóból leánnyá?

– Hogyan? Minden kígyó emberré válhat, mert emberből lett azzá, csak

valamilyen súlyos bűn vagy átok következtében vált kígyóvá.

– És ismét kígyóvá válhatsz?

– Igen – válaszolta. – Ha te, ne adj Isten, egy rossz órában egy lókötőfékkel megütnél, akkor menten kígyóvá válnék.

– És ismét ember lehetnél? – kérdezte csodálkozva a férje.

– Csak akkor, ha valamilyen keresztény lélek megcsókolná a szemem közét. No de ne kérdezősködj már annyit!

A dolgok ennyiben is maradhettek volna. Boldogan és isteni áldástól kísérvé éltek még sok-sok évig! Sok fiuk és lányuk született, és békességben megérték az öregkort. Fiúgyermeküket megnősítették, illetve lányaikat férjhez adták, és már sorra jöttek az unokák.

Történt egyszer, hogy az istállóban a már őszülő halántékú férj megakarta kötni a lovat. A ló elszabadult és elfutott az udvarra, erre ő kötőfékkel a kezében elkezdett káromkodni, és a ló után eredt. A felesége épp ekkor az udvarban találta magát, és mondja neki:

– Hallod-e, öregségedre te szaladsz a ló után, amikor a családunkban náladnál fiatalabbak is vannak!?

– Elhallgass! – kiáltotta neki oda, és ahogy rohant a ló után, valahogy a keze ügyében lévő kötőfékkel megütötte a feleségét. Az meg az ütés pillanatában kígyóvá változott.

A kígyónak sikerült valahogy elvonszólnia magát a házban lévő padlástépcső alá, s ott összetekerözve, csak a fejét emelte fel, s azt szomorúan ingatta jobbra-balra. A férj azonnal belátta, hogy rosszat tett, s utánaeredt, majd elkezdett sírni és segítség után kiáltozni. Erre odaszaladtak mind a fiai, menyei, lányai és vejei, s az anya-kígyó köré gyülekeztek. Keservükben mindnyájan sírtak-riáltak

eleget. A kígyó meg csak felemelte a fejét, és mindegyikükre külön-külön fájdalmas pillantást vetett.

Akkor az apa szép sorjában elmondott mindent, s közölte velük, hogy aki most a szeme közt megcsókolja a kígyót, akkor az ismét olyan emberré válik, mint amilyen annak előtte volt. Én nem tehetem meg, mert azonnal meghalnék – mondta végezetül az apjuk.

Sorra mind sírtak, ríttek, keseregtek az anya fiai, sajnálták anyjukat, de mégse merték megtenni, amit az apjuk mondott; a leányai meg jajveszéltek, de nem merték megtenni, jobb inkább tán, hogy anyjuk nem lesz többé.

Akkor a vők egyike elszánta magát:

– Nos, majd én megteszem! – előrelépett és keresztet vetett, majd le-

hajolva megcsókolta a kígyót éppen a szeme között, és az abban a pillanatban ismét öreganyjukká lett. Azt az örömet már le se lehet írni, ami ott volt. Örömeikben mindnyájan ölelték, csókolgatták egymást.

Nos, békességben és szeretetben éltek még sokáig, egymást vigyázták, segítették. Különösen tisztelték öreganyjukat. Az meg mindegyiküket sorjában megölelte és megcsókolta, ahányan csak voltak a családban, ám a vejét szerette legjobban összes gyermeke közül, amíg csak élt.

Meg kell hagyni, szerette az öreganyó a vejét, ezért ma is mondják: „Szereti, mint az öreganyó a vejét!”

*Frankovics György
gyűjtése és fordítása*

